

Paralely mezi NZ a Talmudem

Úvod: Důležitým faktorem při studiu novozákonní literatury je semitská jazyková rovina. Je to větná skladba a gramatika. Jen v Matoušově evangeliu je ve více než 100 případech řecká gramatika znásilněna, jen proto, aby věrně do slova přiléhala hebrejskému tvarosloví.

Dále je to pojmová rovina: **nebeské království, milost, pokání, ospravedlnění, hřích** - ano celý slovník **spásy** je klasické řečtině *právě* tak bytostně cizí, neboť jde o výhonek vyrostlý z hebrejsko — biblické tradice.

Další je rovina teologická **mesiášství, dějiny spásy, Boží vůle** a povinnosti člověka - tyto infrastruktury hebrejské teologie byly dobře i špatně - častěji špatně než dobře přeneseny do jazyka filozofů, takže pozornému čtenáři se ukázal zjevným jejich starozákonní původ a smysl.

Uvádím zde citát katolického teologa Zdeňka Bonaventury Boušeho: *„Od počátku, už v Novém zákoně, kanonizované sbírce své nejstarší literatury, se jeví křesťanství jako jeden z orientálních náboženských směrů, ovlivněných gnosí a novoplatonismem a pronikajících takto do helenistického prostředí. Takových náboženství bylo v pozdní antice víc. Společnost se k nim chovala tolerantně, dokonce s nimi sympatizovala, dokonce jim dávala přednost před odumírajícím státním kultem oficiálních božstev. Nicméně křesťanství ji dráždilo. Přes svou synkretickou náboženskou podobu, která se formálně mnoho nelišila od jiných orientálních kultů (mělo svou iniciaci, své mýty, svá mystéria, svůj mravní kodex, celkem shodný s etikou stoicismu), bylo touto společností spontánně a zdánlivě neodůvodněně obviňováno z ateismu a jako ateismus často krutě pronásledováno. A toto své pronásledování nejen přežilo, ale stalo se nakonec světovým názorem nových evropských lidí, jimž umožnilo, aby převzali kulturu pozdně antického světa... Dnes možná stojíme před zánikem institucionalizovaného a zideologizovaného křesťanského náboženství, tak jako stojíme před zánikem helenistického myšlení, kterému křesťanství prodloužilo na půldruhého tisíciletí život.“* Teologický sborník 1/99 z podtitulkem Spása je ze Židů.

První starozákonník někdejší Husovy Československé evangelické bohoslovecké fakulty v Praze Slavomil Daněk, napsal již v r. 1931 (Kristus - revoluce, str. 29 - 31): *„Stát je tu pro stát, a národ, aby zůstal národem... Jen církev je tu předem k tomu, aby dřív nebo později nebyla... Úděl sebepřetí pak jí dává dobré právo být mementem každé i celé společnosti lidské...“*

Společnost by měla dle křesťanské strategie vypadat asi tak, že „bohatí“ na sebe vezmou břemena těch „chudých“, že se zastanou „vdov a sirotků“ i všech nespravedlivě pronásledovaných, že dají najíst hladovým a napít žíznícím, oděv nahým a přístřešek těm, kdo nemají kde hlavu složit. Samozřejmě budou i velmi slušní „bohatí mládenci“ odcházet se smutkem, neboť bohatým je velmi nesnadno vejít do této nové společnosti, která přichází..

Naposlední je rovina skrytého významu v hebrejštině. To se projevuje tehdy, když řecké výrazy působí dvojznačně, dokonce někdy zmateně, tajemně i nesmyslně a my je přeložíme opatrně zpět do hebrejštiny prvního století.

Tenach = chrám po churbanu

Tenach, nebo častěji Tanach je zkratkou tří částí hebrejské Bible a to sice Tóry, prokoků (nebiim) a spisů (ketubim).

Po churbanu tj. zničení chrámu v roce 70 o.l. bylo zničeno hlavní náboženské centrum židovství. S touto novou skutečností se bylo nutné nějak vypořádat. Díky významnému židovskému učenci rabanu Jochanánu ben Zakajovi a ostatním se podařilo přesunout těžiště náboženského života ze zničeného Jeruzaléma do Jamnie nebo také Jabne. Zde na tomto místě dochází k zásadní transformaci kultovního života Izraele. Oběti, které nebylo již možné vykonávat byly nahrazeny oběti úst a hmotný chrám přešel do duchovní podoby toho nejposvátnějšího co židům zbylo a sice do svatých písem. Nejposvátnějším místem v chámu byla velesvatyně. Z Písem tomuto místu odpovídala Tóra. Druhým nejposvátnějším místem Chrámu byla svatyně. Ze spisů tomuto místu odpovídali proroci. Chrámovému nádvoří odpovídaly spisy.

Viz nákres:

VELESVATYNĚ = TÓRA

1. Berešit = Na počátku – Genesis
2. Vele šemot = Toto jsou jména – Exodus
3. Vajikra = A zavolal – Levitikus
4. Bemidbar = Na poušti – Numeri
5. Elle hadevarim = Toto jsou slova -
Deutoronomium

Tora, též nazývaná Chamiša chumšej Tóra (=pět pětinek Tory) nebo také Pentateuch (=pětikniží) se dále dělí 54 paršijot tj. oddílů, častěji sider. Ty se dále dělí na petuchy a setumy, nebo-li oddíly otevřené a zavřené. Prvních je 282 a druhých 375. Na kapitoly byla Tóra rozdělena až po roce 1262 o.l. na verše v roce 1548 a to nejprve Vulgáta, v roce 1561 Septuaginta a v roce 1661 i hebrejská bible.

SVATYNĚ

Svatyni v Písmu odpovídali proroci:

Ti se dělí na přední a zadní:

Neiiim rišóním = přední proroci:

6. Jehošua = Hospodin jest záchrana – Jozue
7. Šofetím = Soudcové
8. Šemuel = Bůh vyslyšel – 1. a 2. kniha Samuelova
9. Melachím = Královské – 1. a 2. kniha Královská

Neiiim acharoním = zadní proroci

10. Ješajahú = Hospodin zachraňuje – Izajáš
11. Jirmejahú = Hospodin pozdvihuje – Jeremiáš
12. Jechezkel = Bůh posiluje – Ezechiel
13. Šeném asár = Dvanáct (malých proroků)
- § Hošea = Záchrana – Ozeáš
- § Joel = Hospodin jest Bohem
- § Obadjahú = Služebník Hospodinův – Abdiáš
- § Jona = Holubice – Jonáš
- § Míka = Kdo je jako (Hospodin) – Micheáš
- § Nachum = Potěšení – Nahum
- § Chabakuk = (Ten, který) – objímá - Habakuk
- § Cefenjahú = Hospodin ukryl – Sofoniáš
- § Chagaj = Sváteční – Ageus
- § Zecharjahú = Hospodin nezapomíná – Zachariáš
- § Maleaki = Můj (tj. Hospodinův) posel – Malachiáš

CHRÁMOVÉ NÁDVOŘÍ

Ketubim = Spisy

14. Tehilim = Chvalozpěvy – žalmy
15. Ijjob = Kde je Otec? – Job
16. Mišle = Podobenství – Přísloví
17. Rút = Přítelkyně – Rút
18. Šír hašírím = Píseň písní
19. Kohelet = Shromažďovatelka - Kazatel
20. Eka = Jakým způsobem? – Pláč Jeremiášův
21. Ester = Hvězda
22. Danijel = Mým soudcem je Bůh
23. Ezra – Nechemja = Pomoc, Hospodin utěšuje
24. Divre hajamim = Slova dnů – 1. a 2. Paralipomenon

TALMUD

Talmud je logickým pokračováním Tenachu. V průběhu staletí již mnohé věci, které byly samozřejmostí upadaly do zapomenutí a tak vyvstal problém jak to vše uchovat budoucím generacím (např. muž dá ženě rozlukový lístek, co má na něj napsat, komu

jej ještě předat apod.) Dále bylo nutno reagovat na stále měnící se podmínky doby. Vznikla tzv. halacha tj. správný způsob chození a agada tj. nehalachické vyprávění a nemají právní charakter – biblické příběhy, bajky a folklor. Splynutím těchto částí vznikla **Mišna** tj. opakování (Zákona – Tory). K ní později přistupuje ještě tzv. **Gemara** tj. dotažení. Talmudy známe dva. Jeruzalémský a daleko obsažnější Babylonský Talmud.

Pořádek seder	1, zeraim zemědělské	2. moed sváteční	3, naším manželské a rodinné	4. nezikim škody	5. kedašim obětní	6. teharot čistoty
1.	Berachot	Šabat	Jevamot	Bava kama	Zevachim	Kelim
2.	Pea	Eruvim	Ketubot	Bava mecia	Manachot	Ohalot
3.	Demaj	Pesachim	Nedarim	Bava vatra	Chulin	Nedaim
4.	Kilajim	Šekalim	Nazir	Sanhedrin	Bechorot	Para
5.	Ševiit	Joma	Sota	Makot	Arachin	Teharot
6.	Terumot	Suka	Gitim	Ševuot	Temura	Mikvaot
7.	Maasrot	Beca	Kidušin	Edujot	Kritot	Nida
8.	Maaser šeni	Roš hašana		Avoda zara	Meila	Makširim
9.	Chala	Taanit		Pirkej avot	Tamid	Zavim
10.	Arla	Megila		Horajot	Midot	Tevul jom
11,	Bikurim	Moed katan			Kinim	Jadajim
12,		Chagiga				Ukcin

Jak je z tabulky patrné, základ Talmudu, nebo-li Mišna se dělí na šest pořádků a jednotlivé pořádky obsahují určitý počet traktátů. První pořádek obsahuje jedenáct traktátů a je zaměřen na zemědělství. Popisuje náboženské a praktické předpisy. První traktát však je věnován požehnáním, což do této oblasti zdánlivě nepatří. Opak je pravdou, právě požehnání uvozuje nejen tento pořádek, ale i celý Talmud.

Druhý pořádek je věnován svátkům: šabatu, pesachu, Velkému Dni Smíření, Stánkům apod.

Třetí pořádek je zaměřen na manželství, manželské sliby, rozvody, levirátní sňatky, cizoložství, zásnuby apod.

Čtvrtý pořádek pojednává o škodách vzniklých krádeží, zpronevěrou, nedbalostí. Jsou zde předpisy pro soudce, práva velekněze a krále; jsou zde uvedeny tresty aj.

Nejznámějším traktátem z toho pořádku je Pirkej Avot – výroky otců, který byl vydáván v češtině s obsáhlým komentářem.

Pátý seder se věnuje významu obětí a chrámové službě. Traktát Midot = míry obsahuje podrobný popis Druhého chrámu.

Šestý pořádek se zabývá kultickou čistotou a nečistotou.

Autoři Mišny, nebo ti jejichž výroky jsou v Mišně obsaženy se dělí na šest generací od roku 20 o.l. až do doby konečné redakce Mišny kol. roku 200 ol. Jsou to hebrejsky píšící autoři.

Na ně navazují Amorité tj. aramejsky píšící, autoři Gemary.

1. generace (20-40o.l.)	2.generace (40-80)	3.generace (80-110)	4.generace (110-135)	5.generace (135-170)	6.generace (170-200)
Gamaliel ha Zaken	Šimon ben Gamaliel st.	Eliezer ben Hurkanos	Akiba ben Josef	Šimon ben Gamaliel ml.	Jehuda ha-Naší
Akavja ben Mahalalel	Jochanan ben Zakaj	Jehošua ben Chananja	Chanina ben Teradjon	Šimon ben Jochaj	Šimon ben Eleazar
	Chanina ben Dosa	Jose ha-Kohen	Chanina ben Chachinaj	Jose bare Chalafta	Eleazar ha-Kapar
	Dosa ben Horkinas	Šimon ben Natanael	Eleazar Modiin	Rabi Meir	
	Rabi Cadok	Eliezer ben Arach	Jišmael ben Eliša	Rabi Jišmael	
		Nechunja ben Hakana	Eleazar ben Azarja	Jochanan ha-Sandler	
		Rabi Tarfor	Šimon ben Achaj	Eleazar ben šamua	
			Rabi ben Zoma	Jehuda bar Illaj	
			Eliša ben Avuja - Acher	Matatja ben Charaš	
			Jochanan ben Broka	Jaakov Koršai	
			Rabi ben Zoma		

Z výše uvedených jmen jsou nejširší veřejnosti nejnámější Gamaliel ha Zaken zmiňovaný mimo jiné i v Novém zákoně („...*Gamaliel, zákona učitel, vzácný u všeho lidu.*“ Sk.5,34), Jochanan ben Zakaj, zakladatel akademie v Jabne, rabi Akiba ben Josef, mučedník; odpadlík Eliša ben Avuja, zvaný také Acher a Jehuda ha Nasí, redaktor Mišny.

Autorství a dobu vzniku jednotlivých knih nebudeme blíže komentovat, nebo to považujeme za pseudoprobém. Není podstatné, kdo byl autorem například Tory, ale to, že Tora byla Izraeli dána. Mojžíš zde zastupuje lid, který dokázal reagovat na Boží sebesdělování. Dokázal vyslyšet Boží hlas a reagovat na něj. To, že je Tora, potažmo celý Tenach slovem Božím prokázala praxe. Žádná jiná kniha nedokázala tak zásadním způsobem ovlivnit dějiny světa jako právě hebrejská Bible.

1) Tora - Tenach

a) ústřední téma tenachu = Starého zákona

Hebrejské slovo Tóra se do češtiny běžně překládá slovem Zákon. Ale to není přesný překlad. V české etymologii zákon znamená to, co se děje za konáním, tedy něco nepatřičného. Proto se zákony mnohdy nechceme mít nic společného. Zavání to soudní síní, advokátní kanceláří; "vypečený" advokát dokáže zákon pokroutit nebo obejít. Se zákony můžeme mít různé nepřijemnosti, státi se obětí justičního omylu, nepřijemných vyšetřování.

V hebrejštině je tomu však jinak: Tóra je podstatné jméno odvozené od slovesa v infinitivnímu j-r-h (ירה) a znamená **ukazovat**. Tóra je pak jakýmsi **ukazovatelem**, nebo **směrníkem**. Tora je tedy ukazovatelem cesty, který nás naviguje jakým směrem máme jít a zároveň nás varuje před sejítím z dané cesty. Představme si, že jedeme autem do Prahy: Podél silnice uvidíme dopravní značky, které nás informují, že do Prahy zbývá ještě 250 km, ale i ukáže kudy se do Prahy dostaneme. Dále uvidíme různé příkazy a zákazy.

Život bez Tóry by se podobal hustě frekventované křižovatce, kde by neexistovala žádná světelná signalizace, nebyl by zde žádný dopravní policista, žádná cesta by nebyla hlavní a vedlejší, každý by si jezdil, jak by chtěl.

Tento pojem si ozřejmíme na následujícím příkladu: každý turista ví, co jsou to turistické značky. Když se budeme podle nich řídit, bezpečně nás dovedou do cíle. Stane se ovšem, že se stáváme nepozornými a značku ztratíme. Tu nám nastanou nepříjemné chvíle, zvláště v cizím, neznámém prostředí. Pokud by se nám něco podobného přihodilo v některém z národních parků, pokuta by nás neminula. Často se stává, že někdo značkám nedůvěřuje, považuje značenou cestu za zbytečnou okliku a chce si cestu zkrátit. Riskuje tím, nejen to, že zabloudí, ale může se dostat do bahnitého terénu, nebo na okraj propasti, pak již stačí rozhodný krok vpřed...

Když se nám tedy stane, že jsme opustili značkovanou cestu a bloudíme, nabízí se jediná možnost: **zpět na značkovanou stezku**. Toto rozhodnutí nazývá hebrejšтина tešuva (תשובה) tj. **navrácení**, nebo také **pokání**. Septuaginta tento hebrejský pojem překládá výrazem **metanoia** změna smýšlení. Nejprve si musíme uvědomit, že bloudíme, že naše předchozí rozhodnutí byla ve většině případů chybná. Halacha (הלכה) je ústředním tématem hebrejské bible. V našem příkladu z turistiky bychom si mohli Tenach představit jako mapu, Toru jako značky na cestě i značkované trasy na mapě, a světlo, bez kterého bychom neviděli ani na mapu, ani na značky je způsob výkladu tohoto Božího slova viz. Žalm 119,105 .:

b) předání Tory na Sinaji předání Tory na Sinaji Tora byla jednou ze sedmi věcí, které učinil Bůh ještě před stvořením světa.¹ Podle ní jako správný stavitel tvořil svět Be rešit bara skrze nebo prostřednictvím Tory stvořil nebe a zemi. Po vyjití z Egypta na hoře Sinaj Hospodin majestátně předává Toru Izraeli. Od této chvíle se již nenachází v Nebi, ale je zde na zemi. Byla uložena vedle truhly smlouvy. Jedná se tedy psanou Toru. Vedle ní dle tradice dal Hospodin Mojžíšovi i Toru ústní, která se později stala základem Talmudu. Viz výše.

---

¹ Další jsou tšuva (pokání), zahrada Eden, Šeol (podsvětí), trůn slávy, nebeský chrám a jméno mesiáše.

- c) její uchování (+ ústní Tora)
Deuteronomium 31:26 "Vezměte knihu tohoto zákona a uložte ji po straně schrány smlouvy Hospodina, vašeho Boha. Tam bude proti tobě svědkem.
- 2) Chrám
Během putování Izraele na poušti byl vystavěn přenosný svatostánek (hebrejsky ohel moed což se dá přeložit jako stan setkávání i stan času). Během své vlády král Šalomoun nechal postavit v Jeruzalémě chrám, který přečkal téměř půl tisíciletí. Zničen byl až v roce 586 devátého dne měsíce Avu. Následovalo odvezení části obyvatelstva do krajin Babylonských a nastává první exil. Právě v této době můžeme vysledovat vznik jiné instituce, která měla úlohu chrámu alespoň částečně nahradit a stala se jí synagoga. Synagogy se časem staly centrem duchovního života každé náboženské obce. Měla ji každá vesnice a v Jeruzalémě jich bylo několik desítek (podle Josepha Flavia dokonce několik stovek, ale tento údaj je zřejmou hyperbolou).
- a) zničení Prvního (Šalomounova) chrámu a následný exil.
b) přenesení učenosti a posvátných svitků do Babylónie, kde později vznikaly slavné rabínské akademie (Sura, Nehardea, Pumbedita).
c) právě v babylonském prostředí vzniká konečná redakce Tory a do té doby známých posvátných textů.
- 3) Období Druhého (Herodova) chrámu, jeho zničení tzv. Druhý churban
- a) založení akademie v Jabne - konečná kanonizace knih Tenachu a též i vznik mišny (viz tabulka).
Rabínské autority ve výběru posvátných textů, které se stanou trvale součástí hebrejské bible si stanovili tři kritéria:
- i) kniha musí být psána hebrejsky (nebo mít alespoň jakési hebrejsko orámování jako je tomu v případě knihy Danielovy).
ii) Musela být napsána na palestinské půdě
iii) Musela být napsána nějakou významnou autoritou
- b) Naskytá se otázka proč vůbec vznikla tzv. ústní Tora. Podle tradice Mojžíš převzal na Sinaji Tory dvě. Psanou - tedy Pentateuch a pak ústní, která se stala základem mišny. Ve skutečnosti tomu bylo trochu jinak. V dobách Mojžíše, doby Soudců i za doby královské byly jednotlivé příkazy psané Tory celkem srozumitelné. Pro pozdější generace bylo nutno zaznamenat na jakém principu funguje židovský kalendář, který je první měsíc v roce a který sedmý, který má 30 dní a který jen 29; když muž zruší manželství rozlukovým lístkem, co na tento lístek má napsat, komu jej má předat apod.
- 4) vznik křesťanství a novozákonní literatury, dále různé apokryfní a pseudografní literatury, zejména apokalyptiky (Kniha Henochova, Čtvrtá kniha Ezdrášova).

Židovství	Křesťanství
počátky mišny	novozákonní literatura
konečná redakce mišny (r,200 o.l.)	doba apoštolských otců
konečná redakce Talmudu (kol.r. 500)	doba církevních otců
responza	scholastika
kabala	křesťanská mystika

5) struktura tehdejší společnosti

- a) Sadokovci (saduceové) Sadokovci byli kněžskou hierarchií a ze všech složek nejloajálnější k Římu.
- b) prušim (farizeové) V Novém zákoně je může čtenář neznalý dobového pozadí vnímat s jistou dávkou pejorativní konotace. Mohou mu připadat povrchní pokrytci, lidé křiví a bez charakteru, kteří pod pláštíkem zbožnosti páchají ty nejdopornější zločiny a neštítí se ani čestného a poctivého člověka, jakým bezesporu Ježíš byl, na základě vyhaného svědectví dostat až na popraviště. Je však zajímavé, že žádný ze synoptiků (Matouš, Marek Lukáš) nemluví o aktivní účasti prušim (farizeů) na Ježíšově hrdelním procesu. Za třicet let po Ježíšově smrti velekněz Anáš II. nechal popravít Jakuba bratra Ježíšova, který byl hlavou jeruzalémského židokřesťanského sboru. Proti tomuto zločinu ostře protestovali prušim a to s takovou razancí, že velekněz Anáš se musel vzdát svého úřadu. Nový zákon nás především informuje a diskutuje mezi Ježíšem a prušim, ale to byly různé pohledy na interpretaci Tory, jak tomu bylo mezi rabínskými školami běžné. Judaismus nebyl nikdy totalitou jednoho názoru. O jednotlivých rabínských školách si povíme za chvíli. Dále musíme brát v potaz tu skutečnost, že ne vždy s Ježíšem vedli diskusi ty nejvyšší rabínské autority. Většinou se setkal s místními samozvanými "znalci a odborníky" na výklad Tory, kteří prosazovali svoji interpretaci. Dále mnoho pravidel teprve vznikalo a proto bylo názorů víc. Prušim vznikli odštěpením od chasidů (=Esénských, další chasidé byli ve středověkém Německu a dnes pod tímto názvem jsou známí následovníci rabína Baal Šem Tova [1700 - 1760], kteří mají svůj původ ve východní Evropě). Ti vznikli jako národně a nábožensko-obrozenecké hnutí po povstání Makabejských v letech 167 - 164 před občanským letopočtem. O hnutí Esénských by bylo třeba uskutečnit zvláštní přednášku. Dále není vůbec jasné podle jakých kritérií byli jednotliví učenci za farizeje považováni. Tak například o Gamlielovi ha Zakenovi se v NZ hovoří jako o farizeji, zatímco Talmud jej nikde jako farizeje nezmiňuje.
- c) Zákonici = byli znalci Tory jak ze strany prušim, tak i ze strany sadokovců
- d) esénští (chasidé) jednalo se o odštěpenou část někdejších chasidů vzniklých po makabejském povstání (viz výše), kteří se odštěpili a vytvořili zvláštní komunitu poblíž Kumránu. V roce 1947 byla objevena jejich rozsáhlá knihovna. Je zajímavé, že NZ se o edenských nikde nezmiňuje. Můžeme však vystopovat jisté narážky. Tak například v Matouše 26,6 a Marka 14,3 se dočteme, že Ježíš v Betanii navštívil Šimona malomocného. Nikde není zmínky o tom, že byl malomocný

v minulosti, nebo že jej Ježíš uzdravil. Je proto zcela vyloučeno, aby Ježíš spolu s učedníky strávili noc v domě malomocného člověka, který byl navíc všeobecně známý. Od dob Mojžíšových (Le.13,45) platilo nařízení o vyloučení těchto postižených lidí z měst a obcí, museli zbytek svého života trávit mimo lidská obydlí, zpravidla se sdružovali ve zvláštních komunitách.

Hebrejsky se řekne malomocný צרוע (carua) zatímco **Esénský צנוע**(canua). Je tedy velmi pravděpodobné, že nešlo o Šimona postiženého leprou, ale o Šimona stoupence Esénských – Betanie se navíc nacházela 12 km od střediska tohoto hnutí.

- e) zeloti – sikáriové, jednalo se o revolucionáře, kteří se snažili všemocnými prostředky dosáhnout nezávislosti na Římanech. Byli to právě oni, kteří nakonec rozpoutali Židovskou válku, která nakonec vedla ke zničení Druhého chrámu a definitivní ztrátě samostatnosti.

6) Příklady paralel

- a) Hillelova a Šamajova škola a Matouš 7:12 Jak byste chtěli, aby lidé jednali s vámi, tak vy jedněte s nimi; v tom je celý Zákon, i Proroci.

Kdysi za Šamajem, který reprezentoval „pravé“ křídlo tehdejšího spektra, přišel jeden Řek se žádostí aby jej naučil Toře za tak krátký čas pokud vydrží stát na jedné noze. Rabín, který byl povoláním zedník, se velmi rozčílil, pohana vyhnal a ještě ho praštil zednickou lžící. Se stejnou žádostí přišel za Hillelem. Ten mu odpověděl: „Podstatou Tory je přikázání abys nečinil druhým to, co sám nemá rád. Ostatní je jen komentář.“²

Naopak v oblasti manželské rozluky, kde Hillel zastával liberálnější stanovisko³ se Ježíš přiklonil na stranu Šamajovu: Marek 10:2 Tu přišli farizeové a zkoušeli ho: ptali se ho, je-li muži dovoleno propustit manželku. Odpověděl jim: "Co vám ustanovil Mojžíš?" Řekli: "Mojžíš dovolil napsat rozlukový lístek a propustit." Ježíš jim řekl: "Pro tvrdost vašeho srdce vám napsal toto ustanovení. Od počátku stvoření Bůh učinil člověka jako muže a ženu; proto opustí muž svého otce i matku a připojí se ke své manželce, a budou ti dva jedno tělo; takže již nejsou dva, ale jeden. A proto, co Bůh spojil, člověk nerozlučuje!" V domě se ho učedníci znovu na tu věc ptali. I řekl jim: "Kdo propustí svou manželku a vezme si jinou, dopouští se vůči ní cizoložství; a jestliže manželka propustí svého muže a vezme si jiného, dopouští se cizoložství."

---

² Je zajímavé, že podobný výrok pronesl i Konfucius (551 – 479 př.o.l)

³ Jednalo se o dosti nejasné místo v Deuteronomium 24:1 Když si muž vezme ženu a ožení se s ní, ona však u něho nenalezne přízeň, neboť na ní shledal něco odporného, napíše jí rozlukový list, dá jí ho do rukou a vykáže ji ze svého domu. Hebrejský výraz „ervat davar“ s největší pravděpodobností znamenal nějakou poruchu pohlavních orgánů (tentýž výraz se vyskytuje pouze v Dt.23,15). Dle Hillela se jednalo o tělesnou vadu (popř. i frigiditu ženy) dle Šamaje se jednalo o cizoložství, nebo že muž nedostal za ženu pannu. Jenže za takový přečin následoval jiný trest Deuteronomium 22:20 Jestliže však byla ta řeč pravdivá a u té dívky nebylo shledáno, že je panna, tedy vyvedou dívku ke vchodu do domu jejího otce, mužové jejího města ji ukamenují a zemře, neboť tím, že smilnila v domě svého otce, dopustila se v Izraeli hanebnosti. Tak odstraníš zlo ze svého středu. Když bude přistižen muž, že ležel s vdanou ženou, oba zemřou: muž, který ležel se ženou, i ta žena. Tak odstraníš zlo z Izraele.

- b) Titul rabín: V hebrejské bibli se tento titul nevyskytuje. V Ježíšově době tímto titulem označovali učenci a znalci Tory. Jako akademický titul se užívat nejdříve o generaci později. Řecký originál Nového zákona používá výrazu didaskalos nebo též epistates tj. učitel. Klasické české překlady užívají ekvivalentu mistr = magister. Moderní české překlady již používají výrazu učitel, ale kupodivu k výrazu „rabín“ mají jistý ostych. Titul rabi (odvozeno od výrazu rav = veliký) se používal nejprve v Izraeli a byl vyhrazen autoritativním učencům (tanaitům a amoraitům), kteří obdrželi rabínskou ordinaci (tzv. smichu). V Babylonii se etabloval titul rav. Třetí forma rabínského titulu bylo aramejské raban, kteří vlastnili jen ti největší učenci Izraele (Gamliel, Jochanan ben Zakaj). V jazyce jidiš (zejména chasidy) se používal výraz rebe, manželka rabína pak rebecin, jinak běžně rabanit.⁴
- c) Čtyři poháry (Exodus 6,6.7)
 Luk. 22,17 A vzal **kalich**, vzdal díky a řekl: "Vezměte to a rozdělte mezi sebe. Neboť vám pravím, že od této chvíle nebudu pít z plodu vinné révy, dokud nepřijde království Boží." Pak vzal chléb, vzdal díky, rozlomil jej a dal jim se slovy: "Toto je mé tělo, které se za vás dává. To číňte na mou památku."
 A právě tak vzal po večeři **kalich** a řekl: "Tento kalich je nová smlouva v mé krvi, která se vylévá za vás.
 Čtyři poháry vína se dodnes pijí při sederové (pesachové = velikonoční) večeři na počest čtyř klíčových sloves – výroků, které řekl Hospodin Izraelitům před vyjitím z Egypta.

6 לָכֵן אָמַר לְבְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֲנִי יְהוָה וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם
 מִתַּחַת סִבְלוֹת מִצְרַיִם וְהִצַּלְתִּי אֶתְכֶם מֵעַבְדֹתָם וְנָאַלְתִּי
 אֶתְכֶם בְּזֵרוּעַ נְטוּיָהּ וּבְשִׁפְטִים גְּדֹלִים:
 7 וְלִקְחֹתִי אֶתְכֶם לִי לְעָם וְהָיִיתִי לָכֶם לֵאלֹהִים
 וִידַעְתֶּם כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הַמּוֹצִיא אֶתְכֶם מִתַּחַת
 סִבְלוֹת מִצְרַיִם:

Exodus 6:6 Proto řekni Izraelcům: Já jsem Hospodin. **Vyvedu** vás z egyptské roboty, **vysvobodím** vás z vašeho otroctví a **vykoupím** vás vztaženou paží a velkými soudy.

7 **Vežmu** si vás za lid a budu vám Bohem. Poznáte, že já jsem Hospodin, váš Bůh, který vás vyvede z egyptské roboty.⁵

⁴ Je docela možné, že původem tohoto titulu je výraz רב (rav) vyskytující se zejména ve 2 Královské 25,8-19 v podobě רב־טַבָּחִים (rav tabachim) což ekumeničtí překládají jako velitel tělesné stráže. Titul הרר (ha rav rabi) zpočátku přináležel rabínům, později tj. od konce středověku jako obecný titul ve smyslu “pan”. Pro titul rabína se etabloval výraz מָרֵינִי (marejnu ve rabejnu) náš učitel a rabín. Odtud I titul pro pražského rabína Jehudy Loewa ben Bezaleela MaHaRaL = Marejnu **Ha Rabejnu Loew** = náš učitel a rabín Loew.

⁵ Dalším klíčovým slovesem je והבאתי **přivedu** vás do země, což představuje další pohár. Vzhledem k tomu, že tato situace ještě nastala (zde byl spor mezi rabíny a jejich školami) pátý pohár je připraven, ale nikdo z něj nepije. Říká se mu též Eliášův pohár. Ten by se měl zjevit jako předchůdce mesiáše právě o Pesachu, proto je během této slavnosti dětmi toužebně vyhlížen.

- d) Cicit : Matouš 9:20 A hle, žena trpící dvanáct let krvácením přišla zezadu a dotkla se třásní jeho šatu. Říkala si totiž: "Jestliže se jen dotknu jeho šatu, budu zachráněna." Ježíš se otočil, spatřil ji a řekl: "Bud' dobré mysli, dcero, tvá víra tě zachránila." A od té hodiny byla ta žena zachráněna.
 Matouš 14,35.36 Přinesli k němu všechny nemocné a prosili ho, aby se směli jen dotknout třásní jeho šatu; a všichni, kdo se dotkli, byli uzdraveni.
 (Třásně – řecky kraspedon je hebrejsky cicit) Numeri 15,37 - 40

37 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:
 38 דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצֵת
 עַל־פְּנֵי בְגָדֵיהֶם לְדַרְתָּם וְנָתַנּוּ עַל־צִיצֵת הַפְּנֶף פְּתִיל
 תְּכֵלֶת:
 39 וְהָיָה לָכֶם לְצִיצֵת וּרְאִיתֶם אֹתוֹ וּזְכַרְתֶּם
 אֶת־כָּל־מִצְוֹת יְהוָה וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וְלֹא־תָתְרוּ אַחֲרַי
 לְבַבְכֶם וְאַחֲרַי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר־אַתֶּם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם:
 40 לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת־כָּל־מִצְוֹתַי וְהִייתֶם קְדוֹשִׁים
 לֵאלֹהֵיכֶם:

Numeri 15:37 Hospodin řekl Mojžíšovi:

38 "Mluv k Izraelcům a řekni jim, aby si po všechna pokolení dělali na okraji svých šatů **třásně** a nad **třásně** at' se dávají na okraj svého roucha purpurově fialovou stuhu.

39 Budete mít **třásně**, abyste si při pohledu na ně připomínali všechna Hospodinova přikázání a plnili je, abyste se neřídili vlastním srdcem a vlastníma očima, jako se jimi řídí smilníci,

40 abyste si připomínali a plnili všechna má přikázání a byli svatými pro svého Boha.

e) Otčenáš a kadiš, šmone esre a alejnu

kadiš - קדיש

At' je oslavováno a posvěcováno jeho veliké jméno v tomto světě,

který stvořil podle své vůle. At' přijde jeho království za vašeho

života a za vašich dnů a za života celého domu Izraele, brzy a v

krátkém čase

AMEN,

At' je požehnáno jeho veliké jméno
navždy
a na věky věků.

At' je požehnáno, velebeno a oslavováno, vynášeno,
vyvyšováno a uctíváno, opěvováno a chváleno jméno
Svatého, budiž
požehnané; on je nade všemi požehnáními a
chvalozpěvy, chválami

a útěchami, které se ve světě pronášejí-

AMEN

celý kadiš

Necht' jest přijata
modlitba a prosba celého
Izraele od Otce našeho v
nebesích
AMEN

Necht' jest hojný mír
z nebe za našeho života a
celého Izraele.

AMEN-

Ten, jež činí mír na
výsostech, at' učiní mír
nad námi na celým
Izraelem

AMEN

kadiš sirotků

Necht' jest hojný mír
z nebe za našeho
života a celého
Izraele.

AMEN-

Ten, jež činí mír na
výsostech, at' učiní
mír nad námi na
celým Izraelem

AMEN

kadiš po studiu

*Za Izrael a za naše učitele, za jejich
žáky, a za všechny žáky a za žáky
jejich žáků, za ty, kteří studují zde či
kdekoli jinde, at' se jim dostane
hojného pokoje, přízně milosti a
milosrdenství, at' se jim dostane
spásy od Otce nebes i země.*

AMEN

Necht' jest hojný mír z nebe za
našeho života a celého Izraele.

AMEN-

Ten, jež činí mír na výsostech, at'
učiní mír nad námi na celým
Izraelem
AMEN

Alejnu: **Nám přísluší** velebit Pána všeho, uznat velikost tvůrce počátku: že nás neučinil jako ostatní národy, nestanovil náš podíl jako jim a náš los jako celému jejich množství. Neboť my se koříme a klaníme a vzdáváme díky před Králem, králem králů, Svatým, budiž požehnan. Protože on klene nebesa a zakládá zemi a sídlo jeho Slávy je na nebesích nahoře a Přítomnost jeho moci na nejvyšších výšinách. On je naším Bohem, nikdo jiný. Jeho říší pravda je, nic kromě něj - jak je napsáno ve tvé Tóře : Věz dnes a vezmi si k srdci, že on je tvůj Bůh na nebesích nahoře i na zemi dole, nikdo jiný.

Proto V tebe budeme doufat, Bože náš, abychom rychle spatřili v nádheře tvou moc, kdy modly sejdou se země a bůžci budou navždy vyvráceni, aby svět byl napraven královstvím Všemocného a všichni lidé tě nazývali tvým jménem, aby se k tobě obrátili všichni bezbožní

země. Všichni obyvatelé světa poznají a budou vědět, že před tebou má pokleknout každé koleno, přísahat každý jazyk. Před tebou, Bože náš, pokleknou a padnou a slávě tvého jména slávu přiznají. Kež brzy všichni přijmou jho tvé vlády a ty jim budeš kralovat navěky a věčně. Neboť tvá je vláda a ty jsi navěky a věčně budeš ve slávě kralovat. Jak je psáno ve tvé Tóře: Bůh bude kralovat navěky a věčně. A je řečeno: Bůh bude králem nad celou zemí; v ten den bude jeden Bůh a jeho jméno bude jedno.

f) vymítání klasů o šabatu, uzdravování během šabatu a vůbec problém šabatu.

Šabat je jeden z nejúžasnějších příkázání, který byl dán Izraeli. Nikoliv jen jako nabídka odpočinku či rada, ale jako jednoznačně formulovaný příkaz. Nebudeš dělat žádného díla ty, ani nikdo z tvé rodiny, služebníků či hosti. Dokonce i hovado má povinnost odpočívat. Kdyby nařízení šabatu nebylo tak přísně formulováno, mohlo by být snadno zneužito, jak to vidíme v případě zaměstnanců supermarketů či některých průmyslových odvětví, kde honba za ziskem nezná žádných mantinelů. Pracuje se ve dne i v noci, o sobotách i nedělích, státem uznaných svátcích. Management dokáže zaměstnance donutit, jak na pro ně jednoznačně nevýhodné podmínky přistoupit. Lidí je dost, komu se to nelíbí může si hledat zaměstnání někde jinde.

Šabat nám též dává důležitou informaci a sice, že smyslem života není bezduchá lopotivá práce nebo třeba i smysluplná duševní, ale kontemplativní život.

V první a druhé kapitole Geneze se praví, že Pán Bůh stvořil svět během šesti dnů a sedmý den odpočinul.

Tento odpočinek se dá definovat jako, že sedmý den Bůh nevytváří žádnou novou realitu. V praxi to znamená, že když např. rozsvítím světlo (a rozdělávám ohně je v Toře výslovně zakázáno), tak vznikne nová realita, vzniklo světlo a teplo, které zde předtím nebylo. Na druhé straně, když přenesu židli z jednoho konce místnosti na druhý žádná nová realita nenastala.

Hebrejščina má dva základní výrazy pro práci:

- Avoda čemuž rozumíme jako služba
- melacha což je veškerá ostatní činnost

Kdybychom měli práci definovat moderními výrazy mohl bychom ji definovat že to je interference člověka a okolního světa.

Šabat nám tedy chce mimo jiné říci, že smyslem života není práce, ale kontemplativní činnost.

Lukáš 6:1 Jednou v sobotu procházeli obilím a jeho učedníci trhali klasy, mnuli z nich rukama zrní a jedli.

- 2 **Některí** z farizeů řekli: "Jak to, že děláte, co se v sobotu nesmí?" Znamená, že nešlo o všeobecný názor, ale názor několika vykladačů Tory.⁶

A řekl jim: "Sobota je učiněna pro člověka, a ne člověk pro sobotu.

Šabat podléhá vaší moci a ne vy šabatu. (Mechilta k Ex. 31,13)⁷

---

⁶ Podle pozdějších rabínských autorit je třeba dovoleno o šabatu vyloupávat hrášek z lusků a jíst pokud je hrášek ještě zelený. Viz Kicur Šulchan aruch kap.80 odst.11

O různých formách Ježíšova uzdravení během šabatu je v evangeliích zmínka na čtyřech místech:

- Muž s ochrnutou rukou (Mat.12,9-13)
- Vodnatelný (Luk.14,2-6)
- Chromá žena (Luk.13,10-17)
- Od narození slepý (Mar.8,22-26 a Jan 9,1-41)

Obecně platí, že pokud je ohrožen lidský život, tak přestávají platit jak veškerá šabatova omezení tak i veškeré nařízení Tory s výjimkou vraždy, modloslužby a incestu. Lidský život má absolutní přednost.

Během šabatu lze nemocnému ošetřit ránu, přiložit obklad, při žaludečních či střevních potížích si smí postižený na břicho zahřátý předmět. Smí vyvolat reakce ke zvracení. Nastanou-li bolesti očí je dovoleno si je navlhčit slinou (zjevná paralela s uzdravením slepého od narození). Nemocný může užívat léky bez jakéhokoliv omezení. Musí dbát pokynů lékaře i nežida neznalého židovských zákonů.

Povolená sobotní vzdálenost: Skutky apoštolské 1:12 Potom se z hory, které se říká Olivová, vrátili do Jeruzaléma; není to daleko, jen asi kolik je dovoleno ujít v sobotu (Techum = Eruvim 4,3)

Tato vzdálenost činí 2000 loktů (amot). V Ježíšově době se tím mínilo, že člověk by neměl o šabat absolvovat větší vzdálenost.⁸

Tendence porušovat šabat byly v předexilní době, po návratu z babylónského vyhnanství učenci vyhodnotili příčiny této národní tragédie, jako důsledek hrubého porušení Božích příkazů za něž nastal zasloužený trest. Proto se od této chvíle začaly Boží nařízení dodržovat se vsí vážností.

Šabat se stal druhým nejvýznamnějším svátkem hned po Jom Kipur - Velkém dni smíření. Pokud na šabat připadne kterýkoliv jiný svátek jako třeba Pesach, Šavuot, Sukot, Roš hašana aj. tyto svátky se řídí dle pravidel šabatových. Pouze pokud by Jom kipur připadl na šabat, tak se šabat řídí podle Jom kipurového řádu. Proto je též i Jom kipur nazván v Toře Šabat šabaton = sobota sobot.

Z verše „nebudeš dělat žádnou práci“ (Exodus 20,10) vycházeli židovští učenci, když sepsali 39 hlavních prací, o nichž se hovoří a které se stále připomínají na různých místech Talmudu v traktátu Šabat Jsou to práce, které byly nutné při stavbě přístřešků, říkalo se jim avot - „otcové“ neboli „základní práce“. Existují i další práce, které se jim podobají a jimž se říká toldot - „potomci“ neboli „odvozené práce“. Princip zákazu je pro oba druhy práce týž.

Od 25 – 31 kapitoly Druhé knihy Mojžíšovy máme pokyny pro stavbu svatostánku a jeho mobiliáře. Z ničeho nic čteme následující: Exodus 31:13 "Promluv k synům Izraele: `Budete ovšem zachovávat mé soboty, neboť to je znamení mezi mnou a vámi po všechna vaše pokolení, abyste věděli, že já jsem Hospodin, váš Posvětitel. Proto

---

⁷ Tento rabínský výrok je prokazatelně mladší než Ježíšův, tedy to může být doklad i toho, jak Ježíšovy výroky mohly ovlivnit novou generaci rabínů.

⁸ Pozdější rabínské autority rozhodly o tom, že se bude rozlišovat o jaký prostor se jedná. Tak pokud někoho šabat zastihne ve volné přírodě tak šabatové pásmo, ve kterém se smí pohybovat je 2000 loktů. Pokud jej zastihne ve městě, tak šabatové pásmo, ve kterém se smí pohybovat je celé prostranství města až po jeho okraj plus oněch 2000 loktů a ještě tzv.karpif (ohrazení) činící dalších 70 loktů.

budete zachovávat sobotu; ať je vám svatá. Kdo ji znesvětí, musí zemřít. Každý, kdo by v ten den pracoval, bude vyobcován ze svého lidu. Šest dní se bude pracovat, ale sedmého dne je sobota, Hospodinův svatý den odpočinku. Každý, kdo by v sobotní den dělal nějakou práci, musí zemřít. Synové Izraele tedy budou zachovávat sobotu, ve všech svých pokoleních budou sobotu dodržovat jako věčnou smlouvu. Je to věčné znamení mezi mnou a syny Izraele. V šesti dnech totiž Hospodin učinil nebe i zemi, ale sedmého dne odpočinul.“

Z toho bylo odvozeno, že předchozí text vyjmenovává práce, které by se o šabatu dělat neměly.

Příklady základních prací a jejich odvozenin:

1. odvozeninami „žnutí“ jsou například „škubání drůbeže“ nebo také „stříhání nehtů“.
2. Od „umývání“ se odvozuje „praní špinavého prádla“, „odstředování mléka“ nebo „strouhání“ atp.

Oněch 39 prací a jejich odvozenin je zahrnuto do Talmudu a dalších směrodatných děl rabínské moudrosti, o některých už byla zmínka v Tóře, např. o „orbě“ a „žních“ (Ex 34,21), o „pečení“ ve vztahu k maně - (Ex 16,23) nebo také o „rozdělávání ohně“ (Ex 35,3).

Je pozoruhodné, že se v Tóře pro zakázané práce užívá termínu melacha, který charakterizuje tvůrčí, duševní činnost, na rozdíl od slova avoda, jehož se užívá pro fyzickou práci bez tvůrčího aspektu. Znamená to, že různé práce zakázané o šabatu nejsou bezpodmínečně vázány na fyzickou námahu, jde spíše o zcela přesně definované činnosti.

Maimonides uvádí ve svém díle o zákonech týkajících se šabatu (kap. 7, § 5) následující pořadí 39 hlavních činností, které jsou o šabatu zakázány:

A) Jídla

1. orání,
2. setí,
3. sklízení obilí,
4. vázání obilí do snopů,
5. mlácení obilí,
6. prosívání zrna,
7. třídění zrní a ovoce,
8. prosévání obilí,
9. mletí,
10. hnětení těsta,
11. pečení, vaření, smažení,
12. kosení,

B) oblečení

13. bělení nebo praní,
14. česání vlny,
15. barvení,
16. předení vlny,
17. broušení nebo leštění,
18. napínání nití,
19. navíjení nití,
20. rozvazování uzlů,
21. vázání,

- 22. rozvazování nebo odvazování,
- 23. šití,
- 24. trhání,

C) Bydlení

- 25. stavění,
- 26. boření,
- 27. tlučení kladivem,
- 28. lovení zvířat,
- 29. porážka zvířat,
- 30. stahování z kůže,
- 31. vydělávání kůží,
- 32. hlazení,
- 33. stříhání,

D) Psaní

- 34. psaní,
- 35. mazání nebo škrabání něčeho napsaného,
- 36. brázdění pole,

E) Rozdělávání ohně

- 37. rozdělávání ohně,
- 38. hašení ohně,
- 39. převážení a přenášení věcí. (Zde vysvětlit rozdíl mezi veřejným a soukromým prostorem).

g) Největší přikázání: Marek 12:28 Tu přistoupil jeden z učitelů Písma, který je uslyšel, jak se spolu dohadují. Když uviděl, že jim Ježíš dobře odpověděl, zeptal se ho: "Které přikázání je první ze všech?"

29 Ježíš odpověděl: "První je: **`Slyš, Izraeli, Pán, náš Bůh, Pán jeden jest`**

30 a **`budeš milovat Pána, svého Boha, z celého svého srdce, z celé své duše, z celé své mysli a z celé své síly`.**

31 Druhé je toto: **`Budeš milovat svého bližního jako sebe samého.`** Není jiné přikázání větší než tato."

Ve ahavta lereacha kamocho (Lev. 19,18) Milovat budeš svého bližního, vždyť on je jako ty.

Jak lze prokázat lásku k Bohu, který je neviditelný, nehmotný či nenahmatatelný. Jedině prostřednictvím lásky k bližnímu proto jsou obě přikázání postavena vedle sebe viz. Mar, 12,28n a 1 Janův 4:20 *Řekne-li někdo: `Miluji Boha`, a přitom nenávidí svého bratra, je lhář. Vždyť kdo nemiluje svého bratra, kterého viděl, nemůže milovat Boha, kterého neviděl.*

Talmud (Bava Mecia 62 a) uvádí zajímavou disputaci mezi rabi Ben Petorou a rabi Akivou na krajní situaci, která by mohla vzniknout:

"Dva muži se potkali na poušti. Jeden vlastnil měch vody, jehož obsah sotva stačil pro jednoho, aby doputoval do neblížeší oázy. Když se poctivě rozděl tak zemřou oba."

Rabi Petora sdílel názor, že oba mají pít a oba zemřít, než aby jeden nepřímou zavinil

smrt druhého. Rabi Akiva byl však jiného názoru: "Stojí přeci psáno: Ať se živí tvůj bratr s tebou (Lev.25,36). Má tedy tvůj život přednost před životem tvého bližního."⁹

Tím se míní, že tvůj bližní žije s tebou, nebo vedle tebe, což tvůj život upřednostňuje. Zde se může někomu láska k bližnímu jevit jako dosti problematickou, ale zásadou judaismu je zachovat nejdříve svůj život, neboť posvátnost lidského života především vyžaduje péči o vlastní život, který člověku dal Stvořitel.

7) Příčiny Ježíšovy smrti

z hlediska židovského náboženství nemůžeme o Ježíšově smrti mluvit jako o oběti, protože lidské oběti jsou Torou přísně zakázány. Navíc pro způsob přinášení obětí jsou určeny přísná pravidla. Oběti smí přinášet pouze určený kněz, obětovat se smělo pouze na oltáři jeruzalémského chrámu. Kdybychom přistoupili na model oběti, pak bychom museli kříž povýšit na obětní oltář, římské vojáky do role kněží a Piláta do role velekněze. Ježíšova smrt se jeví jako smrt mučedníka za spravedlivou věc, která v judaismu označení "kiduš Ha šem" nebo-li posvěcení Božího jména.

Za klíčový moment, okamžik od kterého Ježíšovy nastaly vážné potíže lze označit zprávu o "vyčistění chrámu". Je též zajímavé, že podle Janovy verze tak nastalo na začátku Ježíšovy veřejné činnosti, podle synoptiků v závěru. To způsobovalo vykladačům nemalé potíže, takže se někde setkáme s názorem, že k vyčistění chrámu došlo vlastně dvakrát, což osobně považuji za velmi málo pravděpodobné.

O co vlastně šlo. Jak je všeobecně známo, bylo povinností každého žida přinášet oběti. Těm, kteří bydleli ve vzdálených krajinách bylo prakticky nemožné tyto obětní zvířata přivážet z opačného konce tehdejšího známého světa. Navíc ne každé zvíře bylo rituálně způsobilé k oběti. Proto se obětní zvířata nabízela k prodeji přímo na chrámovém nádvoří - které však nebylo součástí vlastního chrámu.

Podobenství o marnotratném synovi.

1. V podobenství se hovoří o synech dvou. Jeden z nich byl poslušný otcových nařízení, věren otcovské tradici a hodnotám. Druhý syn měl zásadní připomínky, nesouhlasil s otcovou vůlí a proto odešel z otcova domu do ciziny.
2. Pojmem "dům" se rozumí paní domu tj.matka obou synů o níž v podobenství není řeč.
3. Nevěstky, smilstvo t.j. ekvivalenty modloslužby a odpadnutí od Boha
4. Nastává krize ve společnosti, marnotratný syn přichází o své postavení, opouští ho přátelé a nakonec mu nezbývá nic jiného než pást vepře, což muselo být pro žida velmi ponižující a dokonce se živit potravou prasat.

Dle některých rabínských autorit nabízí každý biblický, či rabínský text (což jer náš případ) až 70 možných výkladů, a pokud někdo učiní jeden, ještě to neznamena, že těch zbývajících 69 nejsou plnohodnotné, či dokonce špatné.

Pokusme se i my učinit na samý závěr jeden takový výklad:

---

⁹ Kdyby existoval případ a skupině lidí by někdo prikázal, aby ze svého středu vybrali dobrovolníka, který půjde na smrt, pak by všichni byli nuceni nabídnout svůj život, neboť nikdo nemá právo rozhodovat o tom, čí života má přednost.

Otec je bezpochyby sám Bůh, otcovským domem - bejtem - tedy matkou se míní židovský národ a jeho učení. Definice co jsou židé je opravdu taková, že jsou národem se svým náboženstvím. Od dob Ježíšových došlo k málo zásadním či dokonce převratným změnám.

Zatímco v případě křesťanství tomu bylo právě naopak. Viz citát Bonaventury Boušeho.

Není též bez zajímavosti, že tím, kdo opustil otce s úmyslem si jít vlastní cestou byl syn mladší. A křesťanství je bezpochyby mladším náboženstvím než judaismus.

Ve společnosti, která nestaví na první místo Pána Boha je křesťanství vždy jen trpěno, i když někdy zažívá pocit relativní svobody. Nastaly však doby, kdy idea křesťanství byla zneužita k mocenským cílům. To je historie křesťanství začínající koncem starověku, po celý středověk a i dnes není tomuto nebezpečí zažehnáno. Vzpomeňme si duchovní, kteří žehnali zbraním či za doby nacismu byli církevní představitelé nuceni činit různá prohlášení. Uvedu za vše jeden hořký vtíp. Duchovní v jednom kostele vyzývá všechny židy či ty, kteří měli židovský původ aby neprodleně opustili chrám. Když už výzvu opakuje potřetí, Ježíš sestoupí z kříže a vyjde z kostela.

Jistě mi dáte za pravdu, že symbióza křesťanství (a křesťanů) se státní mocí není ideálním řešením. Též každý křesťan touží po lepším domově, tudíž hledá dům otce a vnitřně touží se setkat s Otcem i starším bratrem.

Poněkud zarážející je reakce staršího syna, který se z návratu bratra vůbec neraduje. Považuje za nespravedlivé, když otec připravuje na jeho počest tak honosnou hostinu. Spíš očekával ze strany otce výčitky a pokárání.

Dodnes židé s notnou dávkou zdrženlivosti přijímají konvertity a z vlastní zkušenosti mohou potvrdit, že právě konvertité nejsou mezi rodilými židy dvakrát v oblibě. Stejně tak chladná reakce je k případným navraceným odpadlíkům.

Martin Buber, když jednou měl odpovědět, jakým způsobem přijde mesiáš odpověděl. Když mesiáš jednou přijde tak se budu snažit být mu co neblíže a hned mu položím otázku "byl jste zde už někdy?" když mesiáš bude chtít odpovědět, nakloní se k němu a řekne: "pro lásku Boží raději neodpovídejte". Dalším bonmotem je, že když mesiáš přijde řekne křesťanům "jsem rád, že vás zase vidím" a židům řekne "jsem rád, že vás poznávám!"

Věřím že židovství a křesťanství nemá docela společnou cestu, ale má společný cíl.

Příloha

Halachické předpisy		Domnělá skutečnost
1	Ve svátek se nesmí soudit, se ženou se zasnoubit ani ženu propustit. (Joma 5,2)	Ježíšův proces se podle svědectví synoptiků konal v hlavní pesachový svátek 15. nisanu, kdy platila přísnější omezení než v den sobotní. Bylo dovoleno učinit maximálně 2.000 kroků (snad proto se podle svědectví Josepha Flavia nacházelo v Jeruzalémě více jak 400 synagog). Přesto se tento den schází velerada a Šimon Kyrénský se právě vrací z pole, kde s největší pravděpodobností pracoval (viz Matouš 27,1.11.15; Marek 15,20.21).
2	Hrdelní pře lze téhož dne ukončit osvobozením, ale teprve následujícího dne může být vynesena rozsudek. (Sanhedrin 4,1)	Ježíš je odsouzen během jediného dne (Lukáš 22,53.54.66-71)
3	Čtyřicet let před zbořením chrámu bylo právo vykonávat rozsudky smrti odňato Izraeli. (Sanhedrin 1,18)	Velerada vynáší rozsudek trestu smrti (Marek 14,64).
4	Rouháním se rozumí pouze, vyslovení Božího Jména JHVH. (Sanhedrin 7,8)	Ježíš je odsouzen za rouhání, přestože nezhanožil neuváženým vyslovením Božího Jména. Pouze se přiznává ke svému mesiánskému poslání, což nebylo považováno za trestné (Marek 14,64; Lukáš 22,66-71)
5	Velerada směla zasedat jen mezi ranní a večerní obětí, tj od 9. hodiny ranní do 15. hodiny odpolední. (Sanhedrin 3)	Velerada zasedá v noci (Marek 14,5372; 15,1)
6	Přísahy smí užít pouze svědek (nikoliv obžalovaný), a to pouze ve sporu majetkoprávním, ale nikdy ne u soudu hrdelního. (Ševuot 4,13)	Obžalovaný je brán pod přísahu (Matouš 26,63)
7	Soudcem nesmí být nepřítel obžalovaného, ani vůči němu zaujat. Když si svědkové odporují, je obžalovaný ihned propuštěn. (Sanhedrin 5,5)	Velekněz jako soudce je i Ježíšovým žalobcem (Marek 14,63); vypovídající svědkové si vzájemně odporovali (Marek 14,56.59)

8	Jednací místností velerady byla tzv. kvádrová místnost v chrámovém okrsku. (Není znám jediný případ, že by velerada zasedala někde jinde.) (Sanhedrin 11,2; Middot5,4; Pea 2,5)	Velerada se schází v domě velekněze (Marek 14,53-54).
9	Řekl-li by někdo během cesty na popraviště, že má něco k obhajobě odsouzeného, usedl jezdec k tomu určený na koně, zastavil průvod a soudilo se znovu. (Sanhedrin 6,1 - srovnej Daniel 13,44-49)	Na Jidášovo svědectví, že vydal nevinného, velerada nereaguje (Matouš 27,4).

2. Hrdelní pře lze téhož dne ukončit osvobozením, ale teprve následujícího dne může být vynesena rozsudek. (Sanhedrin 4,1)

3. Čtyřicet let před zbořením chrámu bylo právo vykonávat rozsudky smrti odňato Izraeli. (Sanhedrin 1,18)

4. Rouháním se rozumí pouze, vyslovení Božího Jména JHVH. (Sanhedrin 7,8)

5. Velerada směla zasedat jen mezi ranní a večerní obětí, tj od 9. hodiny ranní do 15. hodiny odpolední. (Sanhedrin 3)

6. Přísahy smí užit pouze svědek (nikoliv obžalovaný), a to pouze ve sporu majetkoprávním, ale nikdy ne u soudu hrdelního.

(Ševuot4,13)

7. Soudcem nesmí být nepřítel obžalovaného, ani vůči němu zaujat. Když si svědkové odporují, je obžalovaný ihned propuštěn.

(Sanhedrin 5,5)

8. Jednací místností velerady byla tzv. kvádrová místnost v chrámovém okrsku. (Není znám jediný případ, že by velerada zasedala někde jinde.)

(Sanhedrin 11,2; Middot5,4; Pea 2,5)

9. Řekl-li by někdo během cesty na popraviště, že má něco k obhajobě odsouzeného, usedl jezdec k tomu určený na koně, zastavil průvod a soudilo se znovu.

(Sanhedrin 6,1 - srovnej Daniel 13,44-49)

Závěrem tohoto výčtu si ještě řekněme, jaké způsoby výkonu trestu smrti znalo židovské zákonodárství:

a) ukamenování

b) upálení

c) stětí

d) zardoušení

(Sanhedrin 7,1)

Pokud si výše uvedené informace shrneme, můžeme se pokusit o následující rekapitulaci:

1. V době Ježíšově ze strany židů trest smrti prakticky neexistoval.

2. Vykonávání trestu smrti bylo pozastaveno po sesazení Archelaa a definitivně zrušeno před rokem 30 (40 let před churbanem).

3. Neexistovaly již tresty smrti ani za cizoložství.

Můžeme zde nastínit případ, který popisuje evangelista Jan v 8. kapitole. Zde se jednalo s největší pravděpodobností o teoretickou možnost, neboť nikde zde není uvedeno, že tato žena - přistižená při cizoložství - byla řádně odsouzena k smrti veleradou. Pokud by tomu tak bylo, pravděpodobně by jí nepomohl ani Ježíšův zásah. Jednalo se tedy o pouhou interpretaci Mojžíšova zákona v praxi.

Z Talmudu známe pouze jeden případ vykonání trestu smrti v době začátku našeho letopočtu, kdy rabi Eliezer ben Cadok (zemřel krátce před rokem 130 po Kr.) vzpomínal, že jako dítě byl přítomen vykonání rozsudku smrti nad dcerou jednoho kněze, která se dopustila nějakého smilstva nebo modloslužby (viz Sanhedrin 7,2).